

tekočo vodo, zato vidimo, da večkrat svinčene vodne cevi ogloda. Če se ladija kje blizu suhe zemlje ali kopnega vstavi, se podajo podgane na suho in sicer najraje ena za drugo po vervi, s katero je ladija h kraju pripeta; le če drugače ne more na kopno, preplava vodo, pa ravno tako pridejo podgane s suhega po vervi na ladijo. Zato mornarji na verv privežejo metlo, ktera je proti kopnemu obrnjena, da po šibah ne more podgana čez. Podgana, ktera na ladijah živi, pa je drugačna kakor vodna podgana; ta je berbru zlo podobna in živi samo od rastlinstva; v luknjah na bregovih prebiva, ktere so tako napravljene, da ena pot iz luknje pelje v vodo, ena pa na suho.

V Londonu vejo več pomočkov, to žival pokončati. Najgotovše se to zgodi, da se zatvornice odpró in voda čez nje spusti; po sto in sto utonjenih podgan se vidi potem po Themsu plavati. Najbolj strežejo na Angležkem zavoljo tega po podganah, ker se v Londonu vsaka podgana za 9 kr. prodá.

Podgana je prav zvita buča, pa tudi priljudna žival. Veliko pravlic se pripoveduje, da podgana svoje bolehe tovaršice ljubeznjivo z živežem preskerbljuje in sicer varuje. Tako se pripoveduje, da so enkrat vidili na polji celo trumo podgan, in med njimi eno slepo, ktera je imela klinec v gobcu, za ktereja jo je druga podgana peljala. Natura je dala podgani posebno modrost, da išče v živežu to, kar ji najbolj tekne. Tako na pr. glodajo slonove zobe le ondi, kjer je kaj masti v njih; takih kosov zob, ki so le samo apno, se pa ne lotijo. Zavoljo tega plačujejo strugarji tako od podgan oglodano kost posebno drago, ker se dajo iz nje kugle za biljard in druge reči izdelovati, ktere morajo biti posebno elastične in prezračne.

Cerknjena podgana usmeradi za dolgo časa tudi velik prostor, v katerem gnjuje. V neki gosposki hiši v Parizu gospodar ni vedil, kaj v njegovi sobi tako smerdi; marsikaj je ugibal in skušal, pa vse ni nič pomagalo; celó kanal pod hišo je dal predelati, pa smerad je ostal, kakor je bil; nazadnje so najdlji za malanim platnom, s katerim je bila soba prevlečena, mrtvo podgano, ktera je hotla skozi luknjo v zidu ravno takrat smukniti, ko je nekdo zvonček nategnil, v tem pa je drat podgano zasačil in zadavil.

Ozir po svetu.

Še nekaj od laških dežel.

Unidan smo svojim bravcom razložili, v koliko deržav je laška dežela razdeljena, koliko vsaka zemlje in prebivavcov šteje. Naj povemo danes še vladarje teh dežel po njih imenu itd.

Kralj Lombardije in Beneškega je naš presvitli cesar Franc Jožef, kateri je 2. decembra 1848 vlado avstrijske deržave nastopil, tedaj tudi vlado Lombardije in Beneškega.

Kralj sardinski je Viktor Emanuel II., rojen 14. sušca 1820, vladar od 23. sušca 1849.

Kralj napolitanski ali siciljski je Ferdinand II., rojen 12. januarja 1810, vladar od 8. listopada 1830.

Vladar rimskih dežel so papež Piji IX., po svojem domačem imenu Janez Maria de' Conti Mastai Feretti, rojeni 13. maja 1792, vladujejo od 16. junija 1846.

Knez monaški je Karol III. Grimaldi pod krilom kralja sardinskega.

Republika San-Marino ima demokratično ljudovlado pod papeževim krilom.

Veliki vojvoda toskanski je Leopold II., rojen 3. oktobra 1797, vladar od 18. junija 1824.

Vojvoda modeneški je Franc V., rojen 1. junija 1819, vladar od 21. januarja 1846.

Vojvoda parmazanski je prav za prav Robert Karol I., rojen 9. julija 1848; ker pa je še premlad, je

vladarica vojvodinja Louiza Bourbonska, ktera je po smerti svojega moža vojvoda Ferdinanda Karola III. v imenu svojega sina 27. sušca 1854 vladarstvo prevzela.

Za poduk in kratek čas.

Spreobrnjeni oče.

Za može kaj.

Nevoljnega obraza hití neki še mlad rudar čez mali terg mesta B***. Po svojem mnenji pa je tudi res imel vzrok nevoljen biti. Ravno se je v svoji navadni gostivnici med svoje pajdaše vsedil in hotel pipico iz žepa vzeti, da bi ga drugim enako pihal, ko zapazi, da jo je doma pozabil. Al brez pipe — ni veselja v kerčmi! Zato ga vidimo tako hiteti čez terg, da bi se berž ko berž sopet vernil k svojim tovaršem, katerih se je že tako privadil, da brez njih tudi en sam dan ni mogel preživeti.

Poglejmo malo za njim, pa podvizajmo se; saj vemo, da se tudi njemu mudí, in deleč zunaj za mestom je hišica, kjer on stanuje.

Že je mladi rudar prihitel do hiše, ktero je še le pred kratkim zapustil. Berzo poišče ključ na voglu, kjer je po navadi skrit bil, kadar je tudi žena od doma šla, kar je ravno zdaj storila, detce v zibeli previdnosti Božji izročivši. Ona je morala od doma, imela je potrebno opravilo; on pa je šel od doma, čeravno ni bilo potreba.

Duri se odpró. Dva lesena stolca, bela miza, pri peči dolga klop, borna postelja in majhna zibel: to je vse, kar zagledamo v hiši; pa vse je prav snažno in čedno — očitno znamenje pridne gospodinje.

Al podvizajmo se. Rudar že ima pipo in hoče spet iti. In že tudi derží za kljuko. Pa glej! zdaj se v zibeli nekaj zagiblje in detce se prijazno oglasi.

Je li slišal to oče ali ne? — O da — slišal je — in, Bog vé, kaj mu danes je, da stopi k zibeli — saj že tega dolgo ni storil! — in gleda ljubeznjivega svojega otročiča.

Dete se smehlja in živahno steguje ročice k očetu. In ko oče ravno v njega vperte oči svojega deteta gleda, labko vidimo, kako mu rudečica sicer temen obraz polije.

Ko v te oči, v oči svojega deteta gleda, se mu zdí, kakor da bi mu iz njih nekaj govorilo glasno in resnobno. Zdi se mu, da vidi pred seboj angelja, ki ga milo gleda, milo pa tudi resnobno.

Kaj pa se tudi vidi v pogledu otročjega očesa! Kdor v oko deteta — v to ogledalo nedolžnosti in čistosti — gledati more, pa v njem ničesar družega ne vidi, kakor golo okó — tak nima ničesar zgubiti, pa tudi ničesar ne dobiti.

Rudarju pa je govoril glas iz oči njegovega deteta v serce in je razmečil skorjo, ki mu je serce oklepala. In ko tako stoji v globoke misli utonjen — moral se je pač strašno sam s seboj boriti, kajti močno je persi vzdigaval in žmetno je dihal — stopi njegova žena v izbo.

Nenavadno obnašanje moža jo je sperva nekoliko vstrašilo in nemirno delalo, pa hitro se je prepričala, da se nima ničesar bati.

Mož jo pogleda — saj pa je že tudi dolgo dolgo, da tega ni storil — in vidi, da je minul uni mleku in kervi podobni obraz, in da je vsa blede; tudi vidi, da v predzalem, zdaj pa zlo slokem obrazu tiha skerb in tuga divja.

Vse to je še le danes tako jasno vidil, odkar ga je dete milo pogledalo. Vès čas že se za vse to tudi zmenil ni. Iz rude pridšega ni terpelo v izbi; tudi preobleči in najesti se ni utegnil in že jo je mahal v gostivnico med zrele pajdaše.

Danes vendar se je zdramil — pa tudi njegova sreča! — danes vidi, česar vès čas ni vidil ali saj ni hotel viditi.

Serce ga boli, ko ženo vso žalostno in blede vidi. Dolgo ni mogel spregovoriti in tudi besedice ne ziniti, pa

nazadnje jo je vendar le zadel. Čutil je svojo pregreho; kdor pa pregreho čuti, je že na poti poboljšanja.

Da je žena tako blede, misli rudar, je krivo to, da se za njim žali in da mora zdaj dosti težje delati, ker se en ničesar pri hiši potrebnega tudi ne dotakne ne.

Dolgo se pogovarjata; vidi se, kako so se moža mile besede verle žene poprijemale; poslednjič vzame mož dete iz zibe in ga serčno objema.

Vse to smo vidili in slišali, pa tudi čutili, da je tukaj Gospod se mogočnega skazal v nemočnem detetu.

Zdaj smo tiho skoz duri smuknili in jih rahlo zaperli in se prav iz serca veselili, da že dolgo ne tako.

Odsihmal smo le od sreče in lepega miru teh ljudi slišali; rudarja pa od unega dne nikdo ni več vidil v gostivnici.

„Kogar mili pogled nedolžnega otroka ne spreoberne — je rudar potem večkrat rekel — je pogubljen na veke!“

Po „G.“ J. Pavalec.

Kratkočasno berilo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Dalje).

Pripoved.

Lovci.

Čudna osoda naji zedinja, sin moj: v tebi vidim omikanega človeka, ki je sam rad divjak postal; v meni pa vidiš divjaka, ki ga je hotel veliki Duh (nevém čemu) omikati. Od nasprotnih strani sva nastopila tek življenja; ti si prišel počivat na mesto, ki je bilo meni pripravljeno; jez pa sem na tvojem sedel: predmeti so se nama morali tedaj popolnoma različni zdeti. Kdo naji — ti ali jez — je pri ti spremembi več dobil ali zgubil? To je znano le duhovom, katerih najnevedniši je modrejši ko vsi ljudje vkup.

Prihodni cvetni mesec *) bom štel sedemkrat deset snegov in še tri snege naverh **), odkar so me mati na Mešasebovem bregu rodili. Španjci so se bili malo prej v pensakolskem zalivu vselili, v Luiziani pa ni bilo še nobenega belega človeka. Komaj sedemnajst listopadov sem še le štel, ko sem šel s svojim očetom, vojakom Utalisom, nad Muskogulge, mogočno ljudstvo v Floridi. S Španjci, zavezniki svojimi, se združimo, in boj se uname pri neki strugi reke Maubile. Areskui ***) in Manitu-ti nam niso prijazni. Sovražniki zmagajo; moj oče so ubiti — jez jih branim, pa sem dvakrat ranjen. Oh! zakaj se nisem takrat v deželo duš pogreznil! Vsega terpljenja, ki me je na zemlji še čakalo, bi se bil ognil: duhovi so bili drugač sklenili; beguni me tirajo seboj v Šent-Auguštin.

V tem mestu, ki so ga bili Španjci malo prej sozidali, sem bil v nevarnosti, v meksikanske rudnike po sili odpeljan biti: nek star Kastilianec, z imenom Lopez, me reši; mladost in priprostost moja ga gane, brambo svojo mi ponudi ter me pelje k svoji sestri, ki je pri njem neoženem živela.

Obema vdahnem kmalo najrahljše čutleje. Z veliko skerbjo me gojita, in mi oskerbita raznih učiteljev. Ko pa trideset mescov v Šent-Avguštinu bivam, me napade pravi stud življenja v mestu; čutim, da očividno hiram in umiram; sedaj stojim po cele ure in gledam verhe daljnih gojzdov, sedaj pa sedim na bregu reke, ter spremljam z žalostnimi očmi tek njenih valov. Mislim si gojzde, po katerih je voda pritekla, in vsa moja duša živi v puščavi.

Želji, v puščave se verniti, se nisem mogel več braniti. Nekega jutra stopim pred Lopez a, spet po divjaško oblečen, v eni roki deržaje lok in pušice, v drugi pa svojo

evropejsko obleko. Velikodušnemu branitelju svojemu jo damvès objokan se mu veržem k nogam. Vse si prerečem, ne; hvaležnosti se krivim; poslednjič pa mu pravim: „Oče moj, sam vidiš, da umerjem, če mi ni dano, spet po divjaško živeti.“

Lopez je vès osupnjen in me hoče od namena mojega odverniti. Nevarnost, Muskogulgom spet v roke priti, mi stavi pred oči. Ko pa vidi, da sem terdno sklenil, vse vagati, se mu solze ulijejo, objame me in zaupije: „Le pojdi tedaj, otrok narave! Bodi spet sam svoj, Lopez te noče ob svobodnost pripraviti. Ko bi še mlajši bil, bi te spremil v puščavo, na katero tudi mene marsikakošen sladek spomin veže! K tvoji materi bi te peljal. Ko boš spet v gojzdih svojih, spomni se včasih starega Španjca, ki te je gostoljubno sprejel. Se k ljubezni do ljudi spodbadati, spominjaj se, da prva skušnja, ki si jo na sercu človeškem storil, se mu je vsa v hvalo ponesla.“ — Lopez sklene z molitvo k Bogu kristjanov, katerih vere nisem hotel sprejeti; jokaje se ločiva.

Kmalo sem za nehvaležnost svojo kaznovan. Neveden, kakor sem bil, zaidem v gojzdih, in neka četa Muskogulgov in Siminolcov me vjame, kakor mi je bil Lopez napovedal. Iz obleke moje in iz perja, ki mi glavo kinči, spoznajo, da sem Natšez. Vklenejo me, pa le rahlo, ker se jim moja mladost smili. Simaghan, četni poglavar, hoče vediti, kako mi je ime; odgovorim mu: „Šaktas mi je ime, sin Utalisov, vnuk Miskuitov, ki sta več ko stoterim Muskogulškim junakom kožo in lasé z glav iztergala. Simaghan mi pravi na to: Veseli se, Šaktas, Utalisov sin, Miskuitov vnuk, sožgan boš v veliki vasi.“ „Prav je“, mu odgovorim in zapojem smertno pesem.

Čeravno sem bil jetnik, se vendar perve dni nisem mogel ubraniti, da bi ne bil sovražnikov svojih občudoval. Muskogulg, še bolj pa njegov zaveznik, Siminolec, je vesel, ljubeznjiv, zadovoljin človek. Njegova hoja je lahka, njegova sprejemba odkritoserčna in jasna; govori veliko in urno; njegov jezik je soglasen in gladek. Še celó starost ne more Sašemca ob to veselo priprostost pripraviti; on je kakor njegovih gojzdov stari ptiči, ki še svoje staro petje v novo soglasje svojih mladih mešajo.

Ženske, ki so pri četi bile, so mojo mladost priserčno milovale in ljubeznjivo radovednost kazale. Popraševale so po materi moji, po prvih letih življenja mojega; vediti so hotle, ali je moja iz mahú napravljena zibelka na cvetečih javorovih vejah visela; ali so me vetrovi z gnjezdi malih ptičkov zibali. Na to tisuč prašanj o stanu serca mojega; prašajo me, ali sem vidil v sanjah svojih belo košuto, in ali mi je drevje svetovalo, skrivne doline ljubiti. Odkritoserčno odgovarjem materam, hčeram in zakonskim. „Veste“, jim pravim, „kinč dneva, in noč vas ljubi, kakor roso. Človek vam se rodi iz oserčja, da se persi in ust vaših poprime; ve imate mile sladke besede, ki vsako bolečino utolažijo in zazibljejo. To mi je pravila Ona, ki me je rodila, ki je ne bom več vidil. Ona mi je tudi še pravila, da device so skrivnostne cvetlice, ki se najdejo v samotnih krajih.“

Te hvale se žene močno radujejo; obilo mi darujejo vsakoverstnih darov, nosijo mi orehove kaše, javorovega sladkora, koruznih opresnikov, medvedjih béder, brebrovih kož, tudi školjk, kinčiti me, in mahú za posteljo mojo. Pojejo in smeja se z menoj; na enkrat pa začnejo spet jokati, ker jim na misel pride, da imam sožgan biti.

Neko noč, v kateri so bili Muskogulgi stanje ob robu nekega gojzda napravili, sedim pri vojnem ognji poleg lovca, ki mi je čuvaj bil. Na enkrat slišim obleko po travi šumeti, in napolzagernjena ženska se k meni vsede. Solze ji tečejo s trepavnic; pri svetlem ognji vidim, da se ji majhen zlat križec na persih blešči. Bila je redne lepote; v obličji se ji je vidila krepost in nekakošna pohotnost, ki se ji ni bilo ubraniti. S tem je združevala še rahlejšo prijetnost;

*) Mesec Maj.

**) Sneg — leto, 173 let.

***) Areskui je divjakom ameriškimi vojni bog.